

“Dansen op een slappe koord”

Auteursrecht en afbeeldingsrecht

Toelichting

© 2011, Federale politie, Dienst interne communicatie, 02 554 41 54

Overzicht

ER WAS EENS ... HET AUTEURSRECHT	5
WAT IS AUTEURSRECHT?	6
SOORTEN AUTEURSRECHT	7
VERMOGENS- EN EXPLOITATIERECHTEN	8
<i>Reproductierecht of 'copyright'</i>	8
<i>Distributierecht</i>	8
<i>Publiek mededelingsrecht</i>	8
MORELE RECHTEN.....	9
<i>Divulgiatierecht</i>	9
<i>Vaderschapsrecht</i>	9
<i>Integriteitsrecht</i>	9
AUTEURSRECHT EN <i>BELANGHEBBENDEN</i>	10
AUTEURSRECHT EN <i>RECHTHEBBENDEN</i>	11
WAT MOET JE DOEN OM AUTEURSRECHT TE VERKRIJGEN?.....	11
WIE KRIJGT BESCHERMING?.....	11
HOE LANG BLIJFT HET AUTEURSRECHT OP EEN WERK GELDEN?	11
WAT WORDT BESCHERMD DOOR DE AUTEURSWET (VAN 1994)?	12
<i>Idee</i>	12
<i>Originaliteit</i>	12
<i>The human touch</i>	12
HOE ORIGINEEL IS 'ORIGINEEL'?.....	12
DE BERNER CONVENTIE	13
WAT WORDT <i>NIET</i> BESCHERMD DOOR HET AUTEURSRECHT?	14
WAT ZIJN NABURIGE RECHTEN?	15
AUTEURSRECHTEN OVERDRAGEN: HET CONTRACT	16
HOE EEN BESCHERMD WERK VOLLEDIG WETTELIJK GEBRUIKEN?.....	16
AUTEURSRECHT IN DE ARBEIDSRECHTELIJKE SFEER	17
BEZIT IK HET AUTEURSRECHT VOOR MIJN TEKSTEN OF IS ER OVERDRACHT NAAR MIJN WERKGEVER?	17
HOE BEHEER IK WERKEN DIE DOOR STATUTAIRE MEDEWERKERS ZIJN GEMAAKT?	17
HOE BEHEER IK DE WERKEN DIE DOOR CONTRACTUELE MEDEWERKERS ZIJN GEMAAKT?.....	17
HOE DE AUTEURSRECHTEN IN HET KADER VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN BEHEREN?.....	18

AUTEURSRECHTEN OP HET INTERNET/INTRANET	19
KAN IK WERKEN DIE 'VRIJ VAN RECHTEN' ZIJN GEBRUIKEN?	19
KAN IK WERKEN DIE IK OP HET INTERNET 'VIND' GEBRUIKEN?	19
CREATIVE COMMONS LICENTIES	20
UITZONDERINGEN OP HET AUTEURSRECHT	21
REPROGRAFIE (FOTOKOPIE)	22
<i>Wat zijn de grenzen van het kopieerrecht?</i>	22
<i>Reprografie voor onderwijs en wetenschap</i>	22
LEENRECHT	22
MEDEDELING IN FAMILIEKRING	23
<i>Moet ik de toestemming hebben om via een radiotoestel muziek uit te zenden?...</i>	23
REPRODUCTIE VAN MUZIEK EN BEELDMATERIAAL VOOR PRIVÉDOELEINDEN	23
PARODIE	24
CITAATRECHT	24
PERSINFORMATIE EN PERSOVERZICHTEN	25
ZIJN ER UITZONDERINGEN OP DE VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN DE AUTEUR?	25
<i>Een geval apart: perscommuniqués</i>	25
HET BEHEER VAN KRANTEN- EN TIJDSCHRIFTARTIKELEN EN VAN FRAGMENTEN UIT BOEKEN	25
<i>Hoe kan ik een elektronisch persoverzicht voor intern gebruik in mijn organisatie online (intranet) zetten?</i>	26
<i>Hoe kan ik een papieren persoverzicht voor intern gebruik in mijn organisatie ter beschikking stellen?</i>	26
HET RECHT OP AFBEELDING (PORTRETRECHT OF BEELDRECHT)	29
ONDUBBELZINNIGE TOESTEMMING	29
<i>Mag ik foto's van een persoon gebruiken?</i>	30
<i>Tip voor het nemen van foto's op evenementen</i>	30
UITZONDERINGEN BEELDRECHT	30
<i>Politie = publiek persoon?</i>	30
WAT ZIJN DE SANCTIES ALS HET AUTEURSRECHT NIET WORDT NAGELEefd?	31
WEBGRAFIE	32
BRONNEN	33

INLEIDING

Het auteursrecht, soms verguisd en vaak miskend, is een materie die ons schijnbaar zelden aanbelangt, laat staat dat ze tot de verbeelding spreekt. Verhalen over geplagieerde muzieknummers of de massale vernietiging van illegaal gekopieerde Hollywoodfilms klinken in de oren als irrelevante ver-van-mijn-bedshows waarin popsterren en de Chinese markt een hoofdrol spelen. Dichter bij huis herinneren sommigen zich misschien hoe ze voor de organisatie van een jongerenfuif via de kassa van de SABAM moesten passeren...

Nochtans, zonder het goed en wel te beseffen, worden we allemaal met de regelmaat van de klok met auteursrechten geconfronteerd. Bijvoorbeeld, als we een hoofdstuk uit een boek fotokopiëren, een krantenartikel inscannen, een foto van het internet downloaden enzovoort.

De wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994 is niet minder/meer 'dwingend' dan pakweg de verkeerswet. Met andere woorden: wie de auteursrechtelijke bepalingen aan zijn laars lapt, vertoeft in de illegaliteit. Net zoals de wegcode een maatschappelijk draagvlak heeft, bestaat dat ook voor het auteursrecht. Dat draagvlak is niet louter geïnspireerd op het *respect* voor (de creatie van) een auteur, ook op de erkenning van de *financiële eigendoms waarde* van een werk.

Deze gids is in de eerste plaats een *entrée en matière* in het auteursrecht; hij leest als een algemene toelichting voor niet-experten. Zijdelings wordt een nauw verwant thema aangesneden: het recht op afbeelding oftewel het beslissingsrecht van iemand om al dan niet geportretteerd te worden, ook wel beeldrecht of portretrecht genoemd.

Tegelijk wil deze gids enkele houvasten bieden aan communicatieverantwoordelijken van politiediensten die dagdagelijks in de weer zijn met allerlei praktijken waarop het auteursrecht en/of beeldrecht (willens nillens) van toepassing is. Denk maar aan kwesties zoals 'Wie is in feite de rechtmatige auteur van een brochure?', 'Zijn foto's van een combi die op het internet staan vrij van auteursrecht?', 'Kan een personeelslid weigeren dat zijn foto in het personeelskrantje verschijnt?', 'Hoe kan ik een elektronisch persoverzicht voor mijn politiezone samenstellen?' enzovoort.

Deze gids staat ter beschikking van de leden van com@pol, het netwerk van communicatoren van de lokale en federale politie.
Alles in deze publicatie mag worden gekopieerd, gebruikt of herwerkt. 😊

ER WAS EENS ... HET AUTEURSRECHT

Een twintigtal jaar geleden was auteursrecht een relatief onbekend gegeven, nu maken auteursrechten het voorwerp uit van 'big business' met centraal de consument, auteurs in diverse branches en sectoren, een resem belangenverenigingen, gespecialiseerde advocatenkantoren enzovoort.

Rechtsregels hebben altijd een maatschappelijk draagvlak, een *raison d'être*. Om de genese van het auteursrecht te achterhalen, moeten we teruggaan naar de achttiende eeuw en het tijdperk van de Verlichting toen een auteur gezien werd als een 'autonome, actieve schepper' die zijn werk beschermd wilde zien. Daarvóór aanzag men een auteur als een 'passieve schepper' die enkel vertolkte waartoe God en 'de muzen' hem inspireerden.

Vóór de Verlichting bestond weliswaar ook al een vorm van auteursrecht, niet voor auteurs, wel voor drukkers. De opkomst van het analoge drukwerk in Europa dateert uit de vijftiende eeuw. Dat was de verdienste van Gutenberg, die staat geboekstaafd als de uitvinder van de boekdrukkunst in Europa, meer bepaald de blokdruk met losse letters. Reproductie was in die periode dus mogelijk, maar zeer duur, arbeidsintensief en tijdsintensief. Om te vermijden dat collega-drukkers werken zomaar konden overnemen en reproduceren, vroegen de drukkers bescherming. Zij kregen die van de koningen in de vorm van 'privileges'. Na de Franse revolutie werden die privileges afgeschaft, met als gevolg het failliet van de drukkershuizen en een voorlopig einde van de productie van werken op een schaal van enige betekenis. De Franse noodregering reageerde daarop met de invoering van een decreet inzake de reproductierechten (anno 1793).

De eerste Belgische auteurswet dateert van 1886. Daarvoor volgde België de Franse en Nederlandse regels. Dit was een vrij beknopte wet waarin drukwerk centraal stond en die uiteindelijk meer dan honderd jaar ongewijzigd is gebleven.

Nu geldt in België de wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994 die zéér vaak gewijzigd is – onder meer bij de wet van 22 mei 2005 –, vooral onder invloed van Europese richtlijnen (softwarebescherming, databankenrecht enz.). De meeste aanpassingen houden verband met de digitale context en de opkomst van nieuwe informatietechnologieën die andere reproductiewijzen mogelijk maken. In 2007 bijvoorbeeld is een handhavingsrichtlijn uitgevaardigd en zijn bestraffingsmaatregelen tegen namaak en piraterij genomen.

Naast het auteursrecht en de naburige rechten die van toepassing zijn op werken van letteren en kunst, vallen ook softwarelicenties, topografieën van halfgeleiders (computerchips) en rechten op databanken onder de brede noemer van het auteursrecht. Daarnaast bestaan er (veel striktere) rechtsbepalingen omtrent industriële eigendom zoals octrooirecht, merkenrecht, tekeningen- en modellenrecht en het kwekersrecht.

Grosso modo zijn er dus twee categorieën van intellectuele eigendomsrechten: literaire en artistieke eigendomsrechten en industriële eigendomsrechten. Het auteursrecht (en de naburige rechten) die hier aan bod komen, behoren tot de eerste categorie.

WAT IS AUTEURSRECHT?

Het auteursrecht, dat zijn de voordelen en voorrechten die de wet toekent aan de makers van beschermde werken. De auteur, de maker van het werk dat door het auteursrecht wordt beschermd, heeft een absoluut recht en een exploitatiemonopolie op zijn werk. Dat geeft de maker de kans om 'van hun kunst te leven' – als die succes heeft – door ervoor te zorgen dat ze vergoed kunnen worden voor hun creaties.

In principe kan alleen de auteur de toestemming geven voor het gebruik van zijn werk.

Wist je dat ...

... Sommige **monumenten of architecturale werken** zoals het Atomium zijn auteursrechtelijk beschermd, dus ze fotograferen en de foto's publiceren mag niet zonder de toestemming van de rechthebbenden. De architect van het Atomium is nog geen 70 jaar overleden, dus de erfgenamen zijn de rechthebbenden.

... Journalisten dragen vaak de exploitatierechten voor artikels over aan een krant. Maar als die krant een internetversie lanceert, mag die krant deze artikels niet 'recycleren' op het web. Immers, de exploitatierechten zijn van toepassing voor **een specifieke verspreidingswijze**. Voor alle andere verspreidingswijzen dienen de auteursrechten opnieuw te worden onderhandeld.

SOORTEN AUTEURSRECHT

Er bestaan twee categorieën van auteursrechten: de [vermogensrechten](#) of exploitatierechten en de [morele rechten](#).

De eerste zijn de bepalingen die een auteur toelaten een economische opbrengst uit zijn werk te halen. Uit hoofde van de vermogensrechten mag een auteur de reproductie van zijn werk verbieden of toelaten, of zich verzetten tegen de verspreiding ervan.

De morele rechten slaan op de bescherming van de reputatie van de auteur via zijn werk. Zo kan een auteur beslissen of zijn werk openbaar mag worden gemaakt, of zijn naam ermee mag worden verbonden, of hij daarentegen liever anoniem blijft enzovoort.

De vermogensrechten zijn overdraagbaar (bijvoorbeeld aan de werkgever; een uitgever in het geval van een journalist), terwijl de morele rechten onvervreemdbaar zijn en dus niet overdraagbaar.

Vermogens- en exploitatierechten

Er is een onderscheid tussen drie categorieën van vermogensrechten en exploitatierechten: reproductierecht, distributierecht en publiek mededelingsrecht.

Reproductierecht of 'copyright'

De rechthebbenden moeten voorafgaand toestemming geven voor eender welke reproductievorm: kopie op papier, scan, digitalisering, fotografie enz.

Wie een werk wil **verveelvoudigen**, heeft dus de toestemming van de auteur nodig. Zelfs een tekst van een website afdrukken of een foto downloaden mag niet zomaar.

Een werk **aanpassen** (adaptatierecht) of **bewerken** (bewerkingsrecht) – bijvoorbeeld een scenario schrijven en/of verfilmen op basis van een boek – zodanig dat het origineel nog zichtbaar of herkenbaar is, is eveneens onderhevig aan bepalingen.

Dit is ook het geval voor **vertalingen**, met dien verstande dat een vertaler bovendien op zijn beurt rechten verwerft.

Distributierecht

Enkel de auteur heeft het recht de initiële verspreiding van het originele werk of een kopie ervan toe te staan, door verkoop of op enige andere wijze. Met andere woorden, het is niet omdat een film al in de bioscopen in de Verenigde Staten te zien is, dat deze film ook in België verdeeld/vertoond mag worden.

Er is een toestemming vereist om exemplaren van een beschermd werk te verdelen, ook als je ze gratis aanbiedt. Voor een doorverkoop of gratis verspreiding van werken die al wettelijk te koop worden aangeboden, is weliswaar geen toestemming nodig.

Een beschermd werk gebruiken in een communicatieactie zonder de expliciete, schriftelijke en voorafgaande toestemming van de auteur is dus een regelrechte inbreuk op de wet.

Ook voor het verhuren en uitlenen is een voorafgaande toestemming van de rechthebbenden nodig. Een product dat al verkocht wordt, mag niet per se ook verhuurd of uitgeleend worden.

Publiek mededelingsrecht

De publieke communicatie van het werk, waarvoor een toestemming moet worden gevraagd, kan talrijke vormen aannemen: in een toneelzaal, via radio, televisie, internet, smartphone enzovoort.

Hierop bestaan enkele uitzonderingen. Zo is geen toestemming nodig voor de kosteloze vertoning in familiekring (wel op een feest met vrienden!). Ook voor schoolactiviteiten of klassikale powerpointpresentaties bestaan uitzonderingen. Maar de grens tussen publiek en privé is soms erg vaag.

Morele rechten

De morele rechten verwijzen naar de nauwe band die bestaat tussen enerzijds de auteur en anderzijds zijn werk of creatie.

Morele rechten zijn onvervreemdbaar en kunnen niet worden overgedragen. Zelfs als een auteur overleden is, kunnen de morele rechten alleen worden uitgeoefend 'in naam van' de auteur. Als de auteur niets voorziet in zijn testament, dan moeten de erfgenamen dat zelf inschatten: bijvoorbeeld mag een bepaald werk door iemand anders afgemaakt worden en aan het publiek getoond worden, of niet?

Divulgiatierecht

Het is de auteur die beslist wanneer een werk klaar is en publiek mag worden gemaakt. Hij kan daartoe niet worden gedwongen. Het divulgiatierecht op een werk kan slechts éénmaal worden uitgeoefend.

Vaderschapsrecht

Dit heeft betrekking op iemands erkenning als auteur. Een auteur kan steeds eisen dat zijn naam op of onder zijn werk (foto of tekst) wordt geplaatst, of net niet! Andersom kan iemand zich verzetten tegen het onterechte gebruik van zijn naam (als ondertekening) bij een werk.

Integriteitsrecht

Een auteur van een werk kan zich verzetten tegen de materiële wijziging (of 'verminking') van zijn werk als zijn reputatie daardoor wordt geschaad. Enkele voorbeelden:

- een fotograaf kan weigeren dat de resolutie van zijn foto wordt verminderd als dit de foto wazig maakt;
- een schrijver kan weigeren dat zijn column op dezelfde pagina als die van een andere schrijver wordt gepubliceerd;
- een muzikant die zijn rechten aan SABAM heeft overgedragen, kan nog steeds weigeren dat zijn muziek voor een politieke of reclamecampagne wordt gebruikt.

AUTEURSRECHT EN *BELANGHEBBENDEN*

De drie voornaamste groepen van *belanghebbenden* (niet te verwarren met de *rechthebbenden*) zijn:

1. De auteurs

Aan de basis van het auteursrecht ligt een filosofische opvatting: 'Iedere mens is eigenaar van zijn lichaam en dus ook van zijn voortbrengselen' (Lock). Of ook: 'Wie iets maakt, steekt daar zijn persoonlijkheid in; het is zijn 'kindje', dus moet hij er gezag over hebben' (Kant, Hegel). Of volgens de culturele/economische logica: 'Wie zou zijn tijd en energie in de creatie van iets moois willen steken als je er geen erkenning voor krijgt/als je er geen vergoeding voor krijgt?'

2. De producenten

De motivering om ook producenten (mecenassen) te beschermen, is eerder economisch/kapitalistisch geïnspireerd: als er geen bescherming is, is er geen incentive om te ondernemen en pakweg boeken op grote schaal te drukken en te verspreiden.

3. Het publiek

Als tegenwicht tegen de verdediging van de economische belangen van de producenten geniet ook het publiek een zekere bescherming door het auteursrecht. De vrijheid van meningsuiting en de toegang tot werken van letteren en kunst zijn democratische beginselen die eigenlijk niet door het auteursrecht mogen worden beknod.

Wist je dat ...

Het auteursrecht is onderhevig aan evolutie. De drie groepen belanghebbenden lobbyen bij de (Europese) beleidsmakers om hun rechten te doen gelden. Auteurs en producenten kunnen daarvoor terugvallen op belangenverenigingen. Op dat vlak is 'het publiek' minder invloedrijk omdat het het minst georganiseerd en vertegenwoordigd is.

AUTEURSRECHT EN RECHTHEBBENDEN

Een *rechthebbende* is een natuurlijke of rechtspersoon die auteursrechten of naburige rechten op een werk bezit. Rechthebbenden zijn de auteur, bij overlijden van de auteur zijn erfgenamen, zijn uitgever van boeken of tijdschriften, zijn producent, een uitvoerend kunstenaar, een omroep, zijn werkgever of zijn klant, als hij aan hem zijn rechten heeft overgedragen.

Wat moet je doen om auteursrecht te verkrijgen?

Om auteursrecht te verkrijgen, hoeft geen enkele formaliteit te worden vervuld, in tegenstelling tot het octrooi- en merkrecht.

Het copyright-symbool is niet verplicht; het kan enkel als waarschuwing dienen.

Soms kan twijfel ontstaan over het auteurschap van een werk. Is het origineel of plagiaat? Wie is de rechtmatige auteur? Om de soms moeilijke discussies over het wettelijk vermoeden van auteurschap te vermijden, kan het zinvol zijn om het werk te laten registreren door een vennootschap die de belangen van auteurs verdedigt, zoals de JAM of Sabam.

Wie krijgt bescherming?

De *auteur* is steeds een natuurlijk persoon (mens) en dus geen bedrijf of vennootschap. Een auteur heeft wel de mogelijkheid om zijn recht over te dragen aan een rechtspersoon, die dan de 'auteursrechthebbende' wordt.

Voor pseudonieme of anonieme werken wordt de uitgever geacht de auteur te zijn.

Hoe lang blijft het auteursrecht op een werk gelden?

De auteursrechtelijke beschermingsduur is 70 jaar tot na de dood van de auteur ('post mortem auctoris'). Voor de berekeningswijze telt men vanaf de 1ste januari volgend op het jaar van overlijden.

Bij co-auteurschap – al wie kan aantonen dat hij een creatieve, persoonlijke bijdrage heeft geleverd – telt de termijn van de langstlevende. Dit is bijvoorbeeld van toepassing op audiovisuele werken (hoofdregisseur, scenarist, componist filmmuziek enzovoort).

De beschermingstermijn voor naburige rechten (bijvoorbeeld voor muziekproducenten) bedraagt 50 jaar tot na de datum van de creatie.

Opmerkelijk is dat wie een creatieve bewerking maakt van een postuum werk dat niet meer beschermd is, wel bescherming geniet voor die bewerking.

WAT WORDT BESCHERMD DOOR DE AUTEURSWET (VAN 1994)?

De omschrijving van het 'object' van de auteurswet blijft eigenlijk vrij vaag: 'werken van letterkunde en kunst'. Deze abstracte omschrijving opent soms de deuren voor twijfel en ambiguïteit. Een 'parfum' bijvoorbeeld: is dat kunst (auteursrecht) of industrie (octrooirecht)?

In de rechtspraak zijn een aantal criteria van toepassing: om bescherming te genieten, moet een werk de vrucht zijn van een origineel idee en door een mens vervaardigd. Met andere woorden: om in aanmerking te komen voor auteursrechtelijke bescherming moet een werk zintuiglijk waarneembaar zijn en getuigen van originaliteit.

Idee

Een 'idee' wordt *niet* beschermd door het auteursrecht want het is niet zintuiglijk waarneembaar. Enkel als de bedenker zijn idee concreet vorm geeft en veruitwendigt (bijvoorbeeld door het op papier te zetten), kan hij aanspraak maken op bescherming door de auteurswet.

Originaliteit

Enkel originele werken worden beschermd. Maar soms is dit een moeilijke discussie: wanneer is het origineel? Als een werk het resultaat is van een intellectuele inspanning waaruit de persoonlijkheid van de maker blijkt. Een 'artistieke waarde' is geen vereiste, want dit is een zeer subjectief begrip (en rechters zijn niet verondersteld 'kunstkenners' te zijn).

The human touch

Enkel creaties gemaakt door een mens kunnen aanleiding geven tot bescherming door de auteurswet.

Hoe origineel is 'origineel'?

Wanneer is een werk origineel? Helaas is de originaliteit niet door de wet bepaald en het criterium is bijgevolg onduidelijk. Alleen de rechter kan, als laatste redmiddel, vaststellen of een werk al dan niet origineel is.

De wet geeft alleen verduidelijking over foto's '*... die oorspronkelijk zijn, in de zin dat zij een eigen intellectuele schepping van de auteur zijn ...*'. Specialisten hebben het vaak over de personaliteit van de auteur, een creatieve identiteit, ...

We stellen echter vast dat de rechtspraak nogal variabel is en dat werken zoals woordenboeken, bloemlezingen, stadsplannen en zelfs gebruiksaanwijzingen als origineel bestempeld worden. Maar onder meer methodologieën, leertechnieken en PowerPoint-presentaties worden meestal niet door het auteursrecht beschermd.

Het kan dus moeilijk zijn om zich met zekerheid uit te spreken over de originaliteit van

een werk. Zelfs specialisten in auteursrecht verschillen soms van mening als het over de bescherming van bepaalde werken door het auteursrecht gaat. Zo oordeelde een Belgische rechter van het Hof van Beroep van Luik dat recepten van streekgerechten in een kookboek niet origineel zijn en dus gekopieerd mogen worden.

'Origineel' betekent bovendien niet hetzelfde als 'nieuw'. Een aanpassing van een werk dat publiek domein is geworden kan immers als origineel worden beschouwd. Bijvoorbeeld een collage met foto's van werken van schilders die langer dan 70 jaar overleden zijn, is een origineel werk. Die uiterst juridische discussie is belangrijk om te begrijpen dat er een bescherming door het auteursrecht kan zijn, ook al zou men op het eerste gezicht denken dat het werk niet origineel is. Neem nu een foto van een tomaat die je van het internet 'plukt'. Dat kan een beschermde foto zijn die men niet zonder toestemming mag gebruiken, terwijl een foto van een tomaat ogenschijnlijk niet origineel lijkt.

Ik heb een foto van een slaatje nodig. Deze hoeft niet origineel te zijn. Hoe kan ik auteursrechten vermijden?

De meest eenvoudige oplossing is zelf een foto maken of een foto laten maken door een fotograaf die vervolgens de rechten aan je overdraagt. Er bestaan ook online databanken van beelden, waarin je afbeeldingen kunt vinden die 'vrij van rechten' zijn.

De Berner Conventie

De Berner Conventie geeft een lijst die een idee kan geven van alles wat kan of zou kunnen worden beschermd (art. 2,1 van de Auteurswet 1994).

De term 'werken van letterkunde en kunst' omvat alle voortbrengselen op het gebied van letterkunde, wetenschap en kunst, welke ook de wijze of de vorm van uitdrukking zijn, zoals boeken, brochures en andere geschriften; voordrachten, toespraken, preken en andere werken van dien aard; toneelwerken of dramatisch-muzikale werken; choreografische werken en pantomimes; muzikale composities met of zonder woorden; cinematografische werken, waarmee volgens een soortgelijke werkwijze uitgedrukte werken worden gelijkgesteld; werken van teken-, schilder-, bouw-, beeldhouw-, graveer- en lithografeerkunst; fotografische werken, waarmee volgens een soortgelijke werkwijze uitgedrukte werken worden gelijkgesteld; werken van toegepaste kunst; illustraties en aardrijkskundige kaarten; tekeningen, schetsen en plastische werken, betrekking hebbende op de aardrijkskunde, de topografie, de bouwkunde of de wetenschappen.

Wat wordt *niet* beschermd door het auteursrecht?

Een aantal zaken is uitgesloten van het auteursrecht. De wet definieert enkele categorieën van werken die niet beschermd zijn.

- Officiële akten van de overheid: wetten, reglementen, decreten, vonnissen (behalve enkele uitzonderingen die te maken hebben met de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer of de bescherming van minderjarigen), processen-verbaal enzovoort.

Maar brochures die door ambtenaren gemaakt worden, zijn *wel* beschermd. In dit geval is de ambtenaar in kwestie de auteur. Idem voor databanken.

- Werken die tot het publieke domein behoren, zoals werken die niet origineel zijn of werken waarvan de beschermingstermijn verstreken is.
- Redevoeringen uitgesproken in vergaderingen van vertegenwoordigende instellingen (bijvoorbeeld het Parlement), in openbare zittingen van rechtscolleges of op politieke bijeenkomsten.

Maar opgelet, alleen de auteur heeft het recht om een afzonderlijke, aparte publicatie van zijn redevoering uit te geven.

- Feitelijke verslaggeving in dagbladen of tijdschriften. Bijvoorbeeld een journalist ziet iets gebeuren, hij schrijft erover, maar tegelijk kan hij niet verhinderen dat andere journalisten ook over dit feit schrijven.

De feitelijke informatie is niet beschermd, maar de concrete veruitwendiging ervan wel. Met andere woorden: de tekst zelf van de journalist mag niet klakkeloos gekopieerd worden. Soms is dit een zeer subtiel onderscheid, vooral bij unieke foto's van een gebeurtenis (zoals de aanslag op president Kennedy of de landing op de maan). In sommige gevallen primeert het 'algemeen belang' op het auteursrecht.

Deze teksten kunnen dus zonder voorafgaande toestemming worden gekopieerd, behalve de integrale weergave van een redevoering waarvoor de auteur het recht behoudt om ze volledig te kopiëren.

WAT ZIJN NABURIGE RECHTEN?

Net zoals auteursrechten zijn naburige rechten intellectuele eigendomsrechten. Naburige rechten zijn rechten die aan de andere actoren van de creatie zijn toegekend. Het zijn de natuurlijke of rechtspersonen die delen in het succes van het werk van de auteur en aan wie de wet rechten heeft toegekend. Deze naburige rechten lijken sterk op het auteursrecht. Andere actoren die meewerkten aan een artistieke creatie zijn bijvoorbeeld de uitvoerende kunstenaars, de producenten (van muziek en films) of de omroeporganisaties.

Soms blijkt duidelijk dat uitvoerende kunstenaars (zoals zangers) meer succes hebben dan de auteurs (zoals liedjesschrijvers, vaak onbekenden voor het grote publiek). Bovendien zou de uitvoering van een creatie in vele gevallen simpelweg niet kunnen plaatsvinden zonder de financiële insteek van producenten of investeerders, waaronder nota bene de omroeporganisaties. Daarom heeft de wet, naast het auteursrecht, een categorie van rechten gecreëerd voor deze actoren: de naburige rechten.

De uitvoerende kunstenaars kunnen aanspraak maken op vermogensrechten op hun prestaties (reproductierecht, recht van mededeling aan het publiek, verhuurrecht, uitleenrecht en distributierecht). Het gaat evenwel uitsluitend om de belangrijkste kunstenaars. Figuranten en sportlui behoren niet tot deze categorie. Deze kunstenaars hebben ook beperkte morele rechten zoals het recht op naamsvermelding (vaderschapsrecht). Net als de auteurs kunnen ze niet volledig aan dit morele recht verzaken.

Ook uitvoerende kunstenaars kunnen hun rechten overdragen. Dat moet schriftelijk gebeuren en strikt worden geïnterpreteerd. Het komt vaak voor dat uitvoerende kunstenaars hun rechten contractueel aan hun producent overdragen.

AUTEURSRECHTEN OVERDRAGEN: HET CONTRACT

Vermogensrechten kan je contractueel overdragen, morele rechten niet. Er zijn twee manieren om dat te doen:

1. Cessie: overdracht, vervreemding (verkoop).
2. Concessie: licentie (verhuur). Dit kan al dan niet exclusief aan één partij.

Er zijn een aantal algemene principes van toepassing op de contractuele overdracht van auteursrechten. Een overzicht:

- Mondelinge overdracht kan niet, het moet *schriftelijk*
- Restrictieve interpretatie: als er twijfel heerst over de overdracht, wordt steeds in het voordeel van de auteur beslecht.
- De duur van de overdracht moet bepaald zijn.
- De exploitatie moet 'overeenkomstig de eerlijke beroepspraktijken' geschieden.
- Een overdracht voor tot op heden onbekende exploitatievormen is nietig.

Hoe een beschermd werk volledig wettelijk gebruiken?

Wegens het absolute karakter van het auteursrecht is het verplicht om, voor eender welk gebruik, een schriftelijke toestemming van de auteur te verkrijgen. De auteur heeft het recht te weigeren en hij hoeft zijn weigering niet te motiveren. Er zijn wel enkele wettelijke uitzonderingen¹ waarin een werk zonder toestemming mag worden gebruikt. Die uitzonderingen moeten strikt worden geïnterpreteerd.

Het is belangrijk te weten dat ten aanzien van de auteur alle contracten schriftelijk worden bewezen.

Dat wil zeggen dat als je een werk gebruikt dat door het auteursrecht is beschermd, je een schriftelijk document moet hebben dat bewijst dat je wel degelijk de toestemming hebt om dat werk te gebruiken, en wel vóór je het gebruikt, behalve in een wettelijke uitzondering.

Mag ik een foto gebruiken waarvan de fotograaf me mondeling heeft gezegd dat ik die mag gebruiken?

NEE. Het is verstandig om systematisch een schriftelijke overdracht te vragen, want als de fotograaf van mening verandert, kan hij je verbieden zijn foto te gebruiken en heb je niks om te bewijzen dat hij je mondeling zijn toestemming heeft gegeven.

---

¹ Meer over de wettelijke uitzonderingen vanaf pagina 21.

AUTEURSRECHT IN DE ARBEIDSRECHTELIJKE SFEER

Of anders verwoord: wat met de auteursrechten en de naburige rechten van statutaire of contractuele medewerkers van de politie?

Er valt aan te stippen dat niet het geheel van de auteursrechten en de naburige rechten maar enkel de vermogensrechten overdraagbaar zijn van het betrokken personeelslid naar de overheid.

In de uitvoering van mijn functie als communicatieverantwoordelijke van een lokale of federale politiedienst stel ik regelmatig teksten op voor brochures, een intern magazine of een nieuwsbrief. Bezit ik dan het auteursrecht voor die teksten of is er overdracht naar mijn werkgever?

De overdracht van vermogensrechten van werken tot stand gebracht ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst of een statuut kan niet worden vermoed. Aldus dient uitdrukkelijk te worden voorzien in een dergelijke overdracht in de arbeidsovereenkomst, in het statuut of in een afzonderlijke overeenkomst tussen het personeelslid en de overheid.

Het statuut voorziet momenteel niet in een overdracht van die rechten aan de werkgever. Dit belet niet dat de overheid en het personeelslid dat betrokken is bij een creatie die in aanmerking komt om door het auteursrecht of de naburige rechten beschermd te worden, een overeenkomst voor de overdracht van de rechten kan afsluiten.

Hoe beheer ik werken die door statutaire medewerkers zijn gemaakt?

Als er geen schriftelijk contract bestaat waarin de vermogensrechten aan de werkgever worden overgedragen, blijven die rechten in het bezit van de maker of van de houder van de naburige rechten. Een overdrachtsclausule kan soelaas brengen. De overdracht van rechten moet schriftelijk gebeuren. In geval van een conflict zal de rechter de overdracht strikt interpreteren (in het voordeel van de auteur).

De overdracht van rechten kan uiteraard alleen betrekking hebben op werken die de werknemer in het kader van zijn werk creëert. Een medewerker van de communicatiedienst die 's avonds politieromans schrijft, zal zijn rechten op die romans niet aan zijn werkgever overdragen, ook al heeft hij een clausule voor de overdracht van rechten getekend.

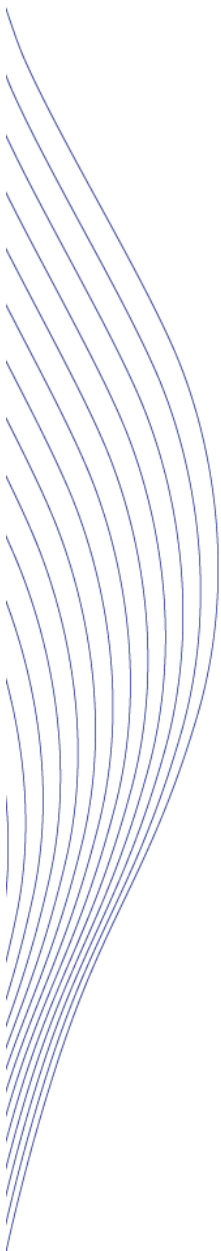
Hoe beheer ik de werken die door contractuele medewerkers zijn gemaakt?

Het is verstandig om hen een clausule voor de overdracht van vermogensrechten te laten ondertekenen, die in hun arbeidscontract wordt opgenomen. Er wordt zelfs aangeraden om dergelijke clausule in alle arbeidscontracten van contractuele medewerkers op te nemen. Het gebeurt immers wel eens dat medewerkers later een creatievere functie gaan uitoefenen dan die waarvoor ze werden aangeworven. Bijvoorbeeld, een beleidsmedewerker die bedrijfsjournalist wordt of een informaticabeheerder die

webdesigner wordt. En meestal denkt niemand bij de functiewisseling eraan om hem een addendum aan zijn arbeidscontract met een overdracht van de vermogensrechten te laten tekenen, met als gevolg dat je organisatie niet de rechten op de creaties van de medewerker heeft.

Hoe de auteursrechten in het kader van overheidsopdrachten beheren?

Als een politiedienst een overheidsopdracht lanceert om een werk (jaarverslag, logo, ...) te kopen dat door de intellectuele eigendom is beschermd, moet je in het bestek een clause met de overdracht van de vermogensrechten opnemen, zodat de politie de cessionaris is van die rechten.

AUTEURSRECHTEN OP HET INTERNET/INTRANET

Is het auteursrecht van toepassing op het internet of een intranet? Uiteraard. Internet en intranet zijn openbare communicatiekanalen, ook al is het publiek van een intranet beperkt tot de personeelsleden van één enkele organisatie. Voor het online plaatsen van werken op het internet/intranet is een reproductie van de werken en een mededeling aan het publiek nodig. Voor elk beschermd werk dat op het internet/intranet wordt geplaatst, is dus een voorafgaande toestemming nodig.

Mag ik banale foto's van landschappen of bloemen gebruiken die ik op het internet heb gevonden?

NEE. Het feit dat de foto's voor jou niet origineel zijn of geen artistiek belang lijken te hebben, wil niet zeggen dat ze door de auteur niet als kunstwerken worden beschouwd. Als de auteur jou voor de rechter sleept, is de kans reëel dat de rechter hem gelijk geeft.

Kan ik werken die 'vrij van rechten' zijn gebruiken?

Ja, maar... Het blijft goed opletten met werken die 'vrij van rechten' worden aangeboden, zoals foto's. In de meeste gevallen zie je, als je de algemene gebruiksvoorwaarden van deze of gene online databank aandachtig leest, dat de kosteloosheid alleen geldt voor privégebruik. Bij communicatieacties van een overheidsdienst kan men uiteraard niet spreken van privégebruik.

Kan ik werken die ik op het internet 'vind' gebruiken?

Eigenlijk vallen we in herhaling... Maar nogmaals voor alle duidelijkheid: het auteursrecht is van toepassing op het internet. Een werk dat je op het internet 'vindt' (een afbeelding, muziek of een videofragment), is beschermd door het auteursrecht. Bovendien zijn bepaalde werken door een buitenlandse wetgeving beschermd, die van de Belgische wet kan verschillen. Facebook bijvoorbeeld, valt onder de wetgeving van de Amerikaanse staat California.

Je moet elk werk dat je op het internet vindt dus beschouwen als een werk dat door het auteursrecht is beschermd en alles in het werk stellen om de noodzakelijke toestemmingen te krijgen vóór je het gebruikt. Als je de auteur van pakweg een foto niet kunt identificeren, kun je dikwijls een andere, gelijkaardige foto vinden waarvan de auteur wel bekend is. Je kunt zelfs een vergelijkbaar werk laten maken door een fotograaf die een document voor de overdracht van de exploitatierechten heeft ondertekend.

CREATIVE COMMONS LICENTIES

Creative commons is een beweging op het internet. De aanhangers geven er de voorkeur aan dat hun creaties vrij worden gebruikt. Maar vaak overheerst een perceptieprobleem: 'omdat het gratis is, zal het ook wel vrij van rechten zijn'. Dit is niet het geval! Lees steeds aandachtig de gebruiksvoorwaarden om te weten wat je precies met deze of gene foto mag doen! Naamsvermeldig zal altijd vereist zijn. Soms is commercieel gebruik of het bijwerken van een foto uitgesloten...

Creative Commons licenties zijn gecreëerd om de verspreiding van werken te vergemakkelijken, in de veronderstelling dat het auteursrecht een hinderpaal is voor de verspreiding van cultuur. Die licenties worden vaak gebruikt door auteurs die hun werken via het internet verspreiden. De filosofie steunt op de volgende principes:

- de auteur bepaalt de gebruiksmodaliteiten van zijn werk door een licentie te kiezen die de gebruikers moeten naleven;
- de auteur geeft het publiek van tevoren de toestemming voor bepaalde gebruikswijzen volgens de door hem bepaalde voorwaarden, waarbij hij toch zijn rechten behoudt;
- dat bevordert de verspreiding, het onderzoek en het hergebruik van werken in andere creaties (teksten, foto's, muziek, films, websites, ...).

Werken die onder een Creative Commons licentie vallen, zijn herkenbaar aan een logo.

Kortom, met het systeem van de Creative Commons is van tevoren en op een eenvoudige manier het volgende mogelijk:

- de houders van het recht (auteurs) kunnen de voorwaarden om hun werken te gebruiken gemakkelijk kiezen en vertolken;
- de gebruikers moeten niet systematisch voor elk gebruik onderhandelen over een toestemming.

Wist je dat ...

Uiteraard blijft de wet op het auteursrecht van toepassing op de creaties onder Creative Commons.

Meer informatie op: <http://creativecommons.nl/licenties/uitleg>

UITZONDERINGEN OP HET AUTEURSRECHT

De auteurswet voorziet een resem wettelijke uitzonderingen op de exclusieve vermogens- of exploitatierechten, met andere woorden: wettelijke uitzonderingen op het auteursrecht die de toestemming van de auteur voor het gebruik van zijn creatie uitsluiten. Als *conditio sine qua non* geldt evenwel dat het werk a priori en op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt.

Deze inbreuken op de exclusieve rechten van de rechthebbenden zijn te rechtvaardigen vanuit de fundamentele vrijheden of het algemeen belang.

Voor sommige uitzonderingen legt de auteurswet de betaling op van een vergoeding aan de rechthebbenden, om de gemaakte inbreuk op hun exclusieve recht (lees: het inkomensverlies) te compenseren. Dan is er sprake van 'wettelijke licenties': de auteurswet staat het gebruik toe mits betaling van een billijke vergoeding aan de benadeelde rechthebbenden via een beheersvennootschap (zoals Sabam, Reprocopy, Reprobel, Auvibel, ...). In België zijn er vier wettelijke licenties:

- reprografie;
- leenrecht;
- thuiskopie;
- de digitale uitzonderingen voor onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Andere wettelijke uitzonderingen waarvoor geen wettelijke licenties bestaan, zijn:

- het citaatrecht;
- de parodie;
- ...

Reprografie (fotokopie)

Een artikel of een stuk uit een boek mag worden gefotokopieerd **voor privégebruik of voor intern professioneel gebruik**.

Voor papieren kopies (reprografie) worden er vergoedingen geïnd door de beheersvennootschap Repobel, die de bedragen verdeelt onder de rechthebbenden. Het gaat om forfaitaire (per apparaat) en evenredige (per aantal kopies) vergoedingen. Organisaties hebben er dus alle belang bij om aan te tonen dat ze ook kopies van niet-beschermde werken (eigen dossiers) maken.

Wat zijn de grenzen van het kopieerrecht?

De wet staat fotokopieën van fragmenten uit werken, kranten- of tijdschriftartikelen zonder de toestemming van de rechthebbenden (auteurs en uitgevers) toe. In ruil voor die principiële toestemming verleent de wet de auteurs en uitgevers evenredig een vergoeding die door de firma Repobel bij de gebruikers van fotokopieën en bij de fabrikanten en invoerders van fotokopieermateriaal wordt geïnd. Over de vergoeding die een overheidsdienst moet betalen is meestal voor alle diensten van de organisatie onderhandeld.

Je mag dus zonder voorafgaande toestemming artikelen, foto's en fragmenten uit boeken fotokopiëren. Dat wil echter niet zeggen dat je die kopieën voor een campagne van een politiedienst (bijvoorbeeld de communicatie rond een opendeurdag) mag gebruiken, noch dat je ze voor een communicatieactie mag kopiëren.

Reprografie voor onderwijs en wetenschap

De auteurswet staat toe om fotokopies te maken voor didactische doeleinden, maar dit mag geen afbreuk doen aan de normale exploitatie van het werk.

De vergoedingsregeling wordt eens te meer beheerd door Repobel.

Leenrecht

Voor het publiek uitleenrecht betalen bibliotheken een minieme vergoeding aan de auteurs via een beheersvennootschap, in casu Repobel, en meer bepaald 1 euro per volwassen lid en 0,5 euro per kind.

Mededeling in familiekring

Wanneer het werk op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen de kosteloze privé-uitvoering in familiekring of in het kader van schoolactiviteiten.

Ook dit moet strikt geïnterpreteerd worden. Wat de schoolactiviteiten betreft, is de context in de meeste gevallen vrij duidelijk. Het begrip 'familiekring' is echter veel vager. Niettemin is het in ieder geval duidelijk dat medewerkers van een openbare instelling geen familiekring vormen.

Moet ik de toestemming hebben om op kantoor via een radiotoestel muziek uit te zenden?

JA, als het om een publieke mededeling gaat, bijvoorbeeld in een cafetaria of in een landschapsbureau waar tien collega's samenzitten. Die toestemming en de bijhorende vergoeding wordt door de beheersvennootschap SABAM geregeld. NEE, als het radiotoestel in een bureau van één ambtenaar staat.

Reproductie van muziek en beeldmateriaal voor privédoeleinden

Wanneer het werk op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen de gedeeltelijke of integrale reproductie van werken van beeldende kunst of van geluidsfragmenten, wanneer die reproductie uitsluitend bestemd is voor privégebruik en geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk.

Ter compensatie van het verlies aan inkomsten voor rechthebbenden door het kopiëren voor privédoeleinden, wordt op bepaalde dragers of kopieertoestellen (cd, dvd, iPod, ...) een heffing toegepast. Die heffing wordt door Auvibel geïnd.

Deze uitzondering is strikt beperkt tot privédoeleinden en kan geen betrekking hebben op het gebruik in het kader van een communicatiecampagne van een politiedienst.

Kortom, je mag audiowerken kopiëren als het gebeurt in familiekring en als het voor privégebruik is. Je mag ook downloaden en een film huren en vervolgens kopiëren voor privégebruik. Maar je mag die werken NIET ter beschikking stellen van anderen, bijvoorbeeld door die werken in een zaal voor een groot publiek te tonen of door ze via het internet te *uploaden*.

Parodie

Een parodie moet origineel zijn. Ze moet bedoeld zijn als humoristische kritiek of bespottung van een origineel werk en ze mag in principe geen afbreuk aan de morele rechten doen.

Citaatrecht

Het citeren uit een werk dat op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, ten behoeve van kritiek, polemiek, recensie, onderwijs, of in het kader van wetenschappelijke werkzaamheden – dus niet in een folder voor commerciële doeleinden! –, is geen inbreuk op het auteursrecht, voor zover zulks geschiedt overeenkomstig de eerlijke beroepsgebruiken en het beoogde doel dit wettigt.

Bij een citaat moeten de bron en/of de naam van de auteur worden vermeld, tenzij dit niet mogelijk is.

In tegenstelling tot wat men al te vaak denkt, mogen citaten dus enkel een *fragment* uit een werk zijn (ook al is het een kort werk) en mogen ze alleen worden gebruikt voor de doeleinden die de wet op beperkende wijze bepaalt.

Mag ik een fragment uit een boek in een preventiecampagne gebruiken?

NEE. De uitzondering van het citaat is slechts op een beperkt aantal gevallen van toepassing.

Mag ik voor een tv-spotje een fragment van een lied gebruiken in de vorm van een citaat?

NEE. Om een muziekfragment te gebruiken heb je altijd de toestemming van de rechthebbenden nodig.

PERSINFORMATIE EN PERSOVERZICHTEN

Vaak doet de overtuiging de ronde dat informatie uit de pers zonder toestemming mag worden gekopieerd. Als het 'nieuws' betreft, een feitelijk, ruw gegeven, klopt dat. Als je echter een krantenartikel of een nieuwsvideo, kortom alles wat door zijn origineel karakter een beschermd werk kan zijn, wil kopiëren, dan ben je verplicht om de regels van het auteursrecht na te leven en voorafgaand toestemming te vragen.

Zijn er uitzonderingen op de voorafgaande toestemming van de auteur?

De wet is duidelijk: de voorafgaande toestemming van de auteur is de regel. Er zijn uitzonderingen²; die zijn uitvoerig in de wet beschreven en het gebruik ervan is beperkt. De rechtbanken interpreteren ze strikt. Bovendien mag het gebruik van een uitzondering geen afbreuk doen noch aan de belangen van de auteur, noch aan de normale exploitatie van werken die krachtens de uitzonderingen zijn gereproduceerd.

Een geval apart: perscommuniqués

Perscommuniqués, 'ruwe gegevens' en berichten van persbureaus kunnen niet worden beschermd en mogen dus zonder toestemming worden gekopieerd. Ze zijn over het algemeen niet origineel, wat toch een vereiste is om door het auteursrecht beschermd te worden.

Het beheer van kranten- en tijdschriftartikelen en van fragmenten uit boeken

Heel wat communicatieverantwoordelijken van politiediensten willen een persoverzicht ter beschikking stellen van de personeelsleden. Thans is dit niet vrijblijvend noch onvoorwaardelijk.

Voor een **elektronisch persoverzicht** is een voorafgaande toestemming nodig, zelfs als je organisatie de papieren versie van de krant of het tijdschrift heeft gekocht. Iets online plaatsen, is immers een mededeling aan het publiek. Bovendien, als je een artikel **scant**, maak je een reproductie en ook daarvoor is de toestemming nodig.

Wat het **fotokopiëren** van persartikels betreft, houdt de **reprografie-uitzondering** in dat een krantenartikel geheel of gedeeltelijk kan worden gekopieerd op voorwaarde dat deze reproductie uitsluitend bestemd is voor privégebruik of **voor intern professioneel gebruik** of ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek, en de reproductie geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk.

Als je fragmenten van literaire werken wilt gebruiken, moet je rekening houden met twee categorieën van rechthebbenden: de auteur (schrijver, journalist) en zijn uitgever. Om de vereiste toestemmingen te krijgen, neem je best eerst contact op met de uitgever. Hij kan je meestal zeggen of de auteur hem al dan niet zijn rechten voor het soort gebruik van de tekst dat je beoogt heeft overgedragen.

---

² Meer over de wettelijke uitzonderingen op pagina 21.

Hoe kan ik een elektronisch persoverzicht voor intern gebruik in mijn organisatie online (intranet) zetten?

De rechten van de uitgevers voor dat soort activiteit werden aan twee beheersmaatschappijen toevertrouwd: **Mediargus** voor de Nederlandstalige pers, en **Pressbanking** voor de Franstalige pers. Met beide maatschappijen kunnen vaste contracten worden afgesloten in functie van het aantal artikelen en het aantal bestemmingen van het persoverzicht. Zij stellen dan elektronische versies van de krantenartikels ter beschikking.

Bijvoorbeeld, het Politieel kennis- en expertisecentrum van de federale politie (DGS/DSEK) heeft een contract met Mediargus en met Pressbanking om een elektronisch persoverzicht aan te bieden aan de personeelsleden van de lokale en federale politie via:

- www.poldoc.be
- Portal > Pol Info – Intranet > Polsupport > Documentatie > DailyDoc.

Hoe kan ik een papieren persoverzicht voor intern gebruik in mijn organisatie ter beschikking stellen?

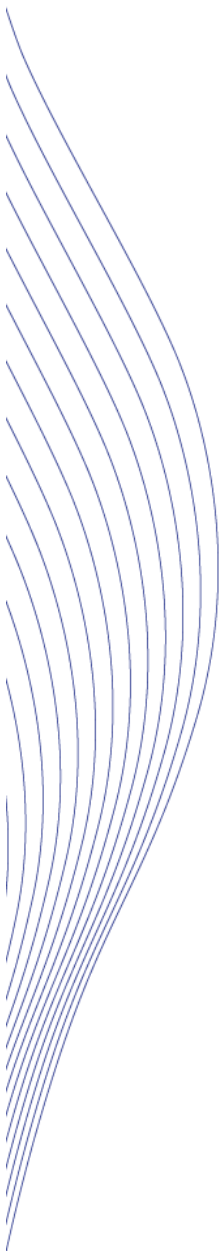
Het kopiëren van persartikelen voor een 'papieren' persoverzicht is gedekt door het abonnement dat je organisatie bij **Reprobel** heeft genomen. Hoe meer artikelen en hoe meer personeelsleden, hoe hoger de te betalen vergoeding.

Beheersvennootschappen voor persartikels en -overzichten

- www.reprocopy.be Reprocopy beschermt de auteursrechten van de Vlaamse krantenuitgevers en kijkt toe op het correct gebruik van auteursrechtelijk beschermde krantenartikels.
Op de website vind je tarieven voor de dagelijkse verspreiding van persoverzichten via e-mail, via intranet/extranet enzovoort.
Reprocopy heeft **Mediargus** gemandateerd om in haar naam en voor haar rekening de licenties toe te kennen en de verschuldigde vergoeding te innen. Reprocopy verdeelt vervolgens de geïnde bedragen onder haar leden.
- www.mediargus.be Mediargus is het digitale mediaplatform van de Vlaamse Dagbladpers. Alle krantengroepen samen zijn aandeelhouder van deze vennootschap. Mediargus biedt oplossingen voor mediaprofessionals op het vlak van persopvolging, publicatie van persoverzichten, documentmanagement en medianetwerking.
- www.copiepresse.be Idem als Reprocopy maar voor de Franstalige en Duitstalige krantenuitgevers.
- www.pressbanking.be Idem als Mediargus maar voor de Franstalige en Duitstalige krantenuitgevers.
- www.reprobel.be Reprobel is de overkoepelende organisatie die in België belast is met de inning en de verdeling onder auteurs en uitgevers van de vergoedingen uit de wettelijke licenties voor de reprografie en het openbaar leenrecht. De vergoedingsplichtingen zijn bedrijven, onderwijsinstellingen, copyshops en overheden. De tarieven voor enerzijds de forfaitaire vergoeding (per apparaat) en anderzijds de evenredige vergoeding (per aantal kopies) vind je op de website.

Auteursrecht en persartikels: kort samengevat

Vraag	Toegestaan?	Uitleg
Mag ik zomaar een persartikel uit de krant gebruiken?	Nee	Persartikels zijn beschermd door de auteurswet.
Mag ik persartikels scannen of elektronisch reproduceren om ze te verspreiden?	Ja	MITS toestemming verkregen bij Copiepresse (Wallonië)/Reprocopy (Vlaanderen).
Een krantenartikel gaat over mijn zone, mijn directie. Mag ik het online zetten (intranet/internet)?	Ja	MITS toestemming verkregen bij Copiepresse (Wallonië)/Reprocopy (Vlaanderen).
Is de toelating tot reproductie, kopie of scan gratis?	Nee	Je betaalt een vergoeding aan een beheersvennootschap die de 'wettelijke licenties' beheert.
Loop ik echt risico wanneer ik een persartikel verspreid zonder toelating?	Ja	Gerechtelijke vervolgingen zijn altijd mogelijk ... en kunnen leiden tot een veroordeling.

HET RECHT OP AFBEELDING (PORTRECHT OF BEELDRECHT)

Naast het auteursrecht heeft de wetgever ook voorzien in een recht op afbeelding, ingevoegd in artikel 10 van de wet van 30 juni 1994: *'De auteur of de eigenaar van een portret dan wel enige andere persoon die een portret bezit of voorhanden heeft, heeft niet het recht het te reproduceren of aan het publiek mede te delen zonder toestemming van de geportretteerde of, gedurende twintig jaar na diens overlijden, zonder toestemming van zijn rechtverkrijgenden.'*

Het afbeeldingsrecht is eigenlijk een beperking op het auteursrecht: het is verboden om een portret te reproduceren of publiek te maken, tenzij toestemming van de geportretteerde, of tot 20 jaar na de dood van de rechthebbenden.

Er bestaat een continu **spanningsveld** tussen het auteursrecht, het afbeeldingsrecht (dat dus een uitzondering op het auteursrecht is), het recht op privacy en het recht op informatie voor de pers (persvrijheid).

Naargelang het standpunt van de belanghebbenden zijn diverse argumenten verdedigbaar. Een journalist zal bijvoorbeeld claimen dat zijn foto van een politieman tijdens een ordehandhavingssactie of zijn foto van een verdachte 'nieuws waarde' heeft en dat het publiek 'het recht op die informatie' heeft. Een politieman kan dan weer schermen met zijn recht op privacy of afbeeldingsrecht. Of hij kan verwijzen naar artikel 35 van de Wet op het politieambt waarin staat dat de politie er alles aan moet doen om een opgehouden persoon aan de aandacht van de media te onttrekken.

De discussie over welk belang of welk recht nu precies primeert, kan dan eens naar de ene kant overhellen, dan weer naar de andere kant. Het is dus een kwestie van casuïstiek en rechtspraak.

Ondubbelzinnige toestemming

Je moet in principe de toestemming vragen aan de persoon van wie je een portret wilt maken. De toestemming moet niet per se schriftelijk worden gegeven, maar het is uiteraard beter als je een bewijs hebt. Er wordt dus aanbevolen een schriftelijke toestemming te laten ondertekenen door de persoon van wie de afbeelding in een publicatie of in een communicatiecampagne wordt gebruikt. Je mag er *niet* van uitgaan dat die toestemming automatisch verworven is, bijvoorbeeld als je een berichtje op een personeelsfeest uithangt met de melding dat er foto's worden gemaakt voor de personeelskrant.

Bovendien moet je duidelijk speciëren waarvoor toestemming wordt gegeven: die omschrijving moet ondubbelzinnig zijn en is restrictief te interpreteren. Een toestemming voor allround-gebruik bestaat niet! Met andere woorden: je kan een portret niet opslaan in een fototheek en jarenlang voor diverse doeleinden gebruiken, zonder de toestemming van de geportretteerde.

Tot slot heeft de afgebeelde persoon het 'recht tot inkeer': hij/zij kan te allen tijde de toestemming intrekken om zijn afbeelding te gebruiken.

Mag ik foto's van een persoon gebruiken?

Om een foto van iemand te gebruiken heb je minstens twee toestemmingen nodig: die van de fotograaf, omwille van het auteursrecht, en die van de persoon op de foto, omwille van het recht op afbeelding. Als de foto in een tijdschrift is verschenen, kan het zelfs zijn dat je de toestemming van de uitgever moet vragen.

Stel dat je in 2009 de toestemming van een geportretteerde hebt verworven om een foto voor een specifieke campagne te gebruiken, dan mag je die foto in 2011 niet zomaar opnieuw gebruiken! Alleen als het voor dezelfde campagne is, dan is het meestal niet nodig om opnieuw de toestemming te vragen. Maar als het kan uit beleefdheid, des te beter.

Tip voor het nemen van foto's op evenementen

Personeelsfeestjes, bijeenkomsten, teambuildings ... als er bij evenementen foto's worden genomen met het doel die te publiceren in een personeelskrantje, kun je dat beter meedelen aan de aanwezigen. Vraag de fotograaf ook de foto's zichtbaar te nemen en rekening te houden met de mensen die niet op de foto willen.

Uitzonderingen beeldrecht

Die toestemming geldt niet voor publieke personen in de uitoefening van hun functie. Maar de reproductie van de afbeelding mag alleen in het kader van die functie worden gemaakt. Je mag bijvoorbeeld de foto van een politiemann die uit een dienstvoertuig stapt niet gebruiken om reclame te maken voor het automerk. Een portret van een politiemann op straat op je eigen facebookpagina publiceren met een lasterlijke vermelding is ook méér dan één brug te ver.

Een tweede uitzondering is 'het recht op informatie' dat van toepassing is voor de journalistiek. Met andere woorden: als je foto 'nieuwsaarde' heeft of kadert in de 'actualiteit', dan kan je je in principe niet verzetten tegen de publicatie ervan. Uiteraard is dit voor interpretatie vatbaar.

Politieman = publiek persoon?

Is een politiemann in functie een publiek persoon van wie de afbeelding zonder meer kan worden gepubliceerd naar aanleiding van een nieuwsfeit? Dit is een vraag die al heel wat stof tot discussie deed opwaaien.

In haar advies is de juridische dienst van de federale politie gekant tegen de publicatie van foto's van politiemensen zonder hun toestemming. De argumentatie ligt vervat in de **nota 'Beeldrecht': DGS/DSJ-2008/39548/AJO van 3 oktober 2008**.

Deze nota is beschikbaar op www.infozone.be > Com@pol > Documentatie.

De beroepsvereniging van journalisten heeft een andere kijk op de zaak, in het voordeel van de journalist. Hiervoor verwijzen we naar het artikel in *Le mensuel de l'Association des journalistes professionnels* dat ook beschikbaar is op Infozone.

WAT ZIJN DE SANCTIES ALS HET AUTEURSRECHT NIET WORDT NAGELEefd?

De Belgische wet voorziet in sancties, zowel op burgerlijk als op strafrechtelijk vlak, voor personen en organisaties die de rechten op de intellectuele eigendom niet naleven. Er zijn verschillende soorten rechtsvorderingen die de houder van het recht kan instellen tegen personen die werken zonder toestemming gebruiken.

De rechtsvorderingen **op burgerlijk vlak** zijn:

- de vordering tot staking, die het voordeel heeft dat ze in kort geding gebeurt, snel dus, met als doel de inbreuk stop te zetten zonder te beslissen over de grond van de zaak;
- een vordering ten gronde, met als doel een veroordeling en het betalen van zowel de niet-betaalde rechten als een schadevergoeding;
- het beslag inzake namaak, wat ook vlug gaat en kan voorkomen dat de verdachte partij met de namaakgoederen verdwijnt.

Als de **rechthebbende op strafrechtelijk vlak een klacht indient**, kan de persoon die een werk heeft gebruikt zonder toestemming en met een kwaadwillige of bedrieglijke opzet een gevangenisstraf van 3 maanden tot 3 jaar en een boete van 100 tot 100 000 euro krijgen (als het een douanemisdrijf is, kan de boete nog hoger liggen). De bedragen moeten nog met de opcentiemen worden verhoogd.

De burgerlijke vorderingen die worden aangespannen, kunnen gevolgen hebben ook als er geen bedrieglijk opzet is, terwijl er bij een strafrechtelijke vordering een intentioneel element moet zijn voor de rechter om straffen uit te spreken.

WBOGRAFIE

Wie?	Wat?	Link
Auteursrecht	Website van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie waar een gedeelte is gewijd aan het auteursrecht	http://economie.fgov.be (rubriek Intellectuele eigendom)
JAM	Collectieve beheersvennootschap voor de rechten van journalisten	www.saj.be/nl
Reprocopy	Vennootschap die de auteursrechten van de Vlaamse krantenuitgevers beschermt	www.reprocopy.be
Mediargus	Vennootschap die de reproductierechten op persartikelen beheert (NL)	www.mediargus.be
Pressbanking	Vennootschap die de reproductierechten op persartikelen beheert (FR)	www.pressbanking.com
Reprobel	Beheersvennootschap voor fotokopieën en publiek leenrecht	www.reprobel.be
SABAM	Beheersvennootschap voor auteursrechten (alle soorten rechten)	www.sabam.be
SCAD	Beheersvennootschap voor auteursrechten (literatuur, theater, film, ...)	www.scad.be
SCAM	Beheersvennootschap voor auteursrechten	www.scam.be
SOFAM	Beheersvennootschap voor auteursrechten (voornamelijk fotografen en visuele kunsten)	www.sofam.be
WIPO	Wereldorganisatie voor de intellectuele eigendom	www.wipo.int

BRONNEN

Kortom vzw, *Opleiding Auteursrecht, privacyrecht en mediarecht*. Maart 2010.

COMM Collection nr. 20, *Auteursrecht en intellectuele eigendom: vragen en antwoorden. Gids voor federale communicatoren*. 2010, 80 p.

Met dank aan de Juridische dienst van de federale politie (DGS/DSJ)

De gids 'Dansen op een slappe koord' is beschikbaar op

www.infozone.be > com@pol > Documentatie